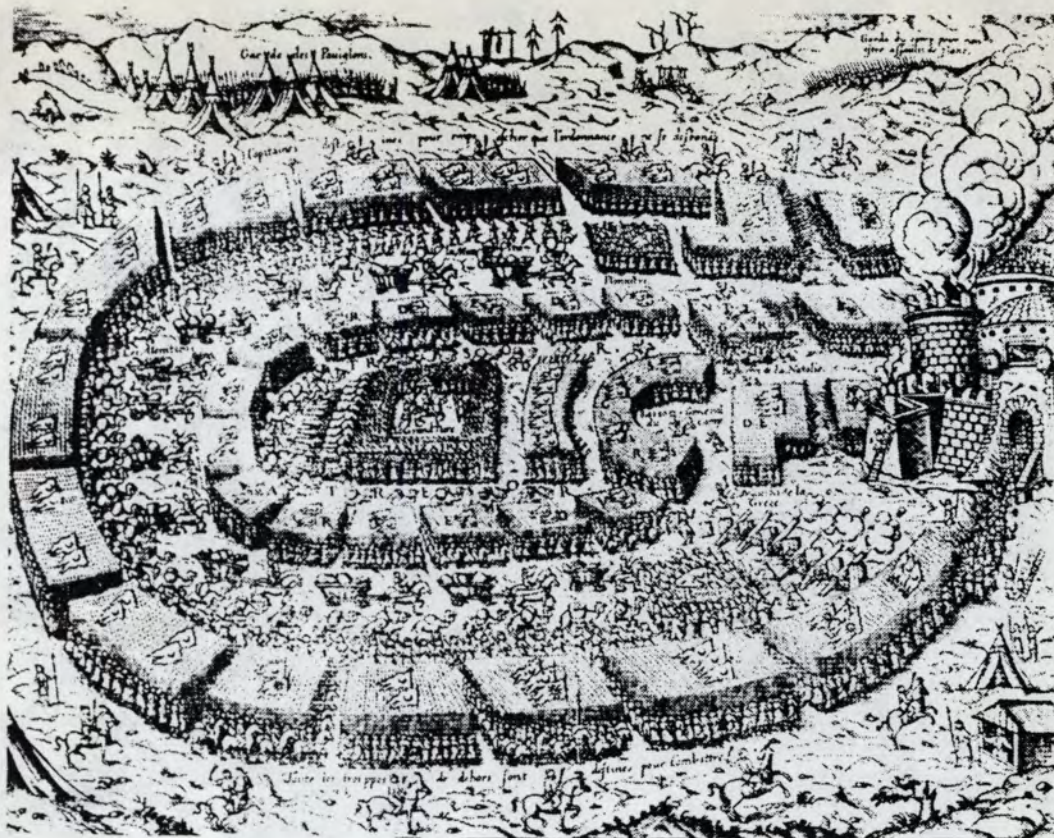

1983.

jaaglörtönenet

"A történelem a nemzeté, amely megszenvedte -
Neki joga van megtudni a teljes igazságot."

/Görgey István/

Murányi Zoltán: Töredékek a nemi erkölcs elleni bűncselekmények jogtörténete köréből

"Lucilla ex corpore lucrum faciebat" - "Lucilla a testét hasznosította" - Az ókori lerombolt város, Pompeji egyik falmaradványán maradt fenn ez a rosszalló latin mondat, bizonyítva egyúttal, hogy milyen régi problémáról van szó. Mellőzve a kérdéskör kulturtörténetileg érdekes és viszonylag részletesen feldolgozott irodalmát, úgy gondolom, a jogtörténet is talál magának némely adalékot, ha többet nem is, mint sajátos izü példáját a jogi gondolkodás történetének.

Dogmatikai szempontból vizsgálódva a címül irt mondat nem pontos. A "nemi erkölcs elleni bűncselekmény" hatályos jogunkból származó fogalom az itt tárgyalt jelenségek összességére, s ebben a formájában viszonylag újkeletű. A történeti forrásokat vizsgálva azt látjuk ugyanis, hogy ezek a kérdések igen hosszú ideig a közigazgatás, illetve városi igazgatás továbbá - különös módon - a magánjog keretében tartóztak.

A közigazgatási szabályozás még a Római Birodalom jogáig nyulik vissza, és folytatódik királyi rendeletekben, tartományi és városi szabályzatokban. /A magyar jogtörténet keretében pl. az un. budai jogkönyv rendelkezik ebben a kérdésben - Budai jogkönyv: Buda város jogszabályainak gyűjteménye 1244-1421-ig 186. §/

Az ok igen könnyen belátható: Az igazgatás semmi esetre sem hagyhat szabályozatlanul egy széles körben terjedő társadalmi tevékenységet, s ami még fontosabb, egy jól jövedelmező adóforrást! A szabályozás furcsa kettősséget rejt magában a középkor egyház-diktálta erkölcsi társadalmon kívülivé tette az örömlányokat, ugyanakkor adózás szempontjából teljes jogu testületként kezelte az örömlányok társulását, akik szabályos céhet alkottak. Ez a kettősség jelentkezik a konkrét szabályok között is: egyfelől szabályok rendezik az örömlányok elkülönítését, megkülönböztetését, míg másfelől a hatóságok állami eszközökkel keltek az engedélyezett "céh"védelmére. Az első típusra jellemző példa az un. Budai Jogkönyv szabálya: "A szabad lányok szegény, kétségbeesett népség, miért is erőszaktól és igazságtalanságtól meg kell őket védeni. Ezek a szegények egy arasznyi széles sárga szalagot viseljenek a főkötőjükön. Attól, aki ilyen nélkül találtatik hat fillért szedjen be a poroszló." A második típusra mutat példát pl. Zsigmond és Johanna szabályzatai és rendelkezései. Ezek azt mutatják, hogy a hűbérur által alapított "házak" olyanfajta haszonvételet jelentettek, mint a többi regálé: italméresi, vám, rév, vásárjog, stb. Bonyolódott a helyzet, ha a nagyobb hűbérur jogát eladta, vagy hasznait hűbéresére ruházta. Ilyen módon előfordulhatott, hogy káptalanok, püspökségek, szerzetesrendek is szabályos járandóságot kaptak a "házak" bevételéből, vagyis az örömlányok keresetéből. Megtalálhatók olyan szabályok is, amelyek a "zugipar" ellen védték a bevett "céhet" - Augsburg város tanácsa 1344-ben például szigorú büntetés terhe alatt tiltotta a "kontárkodást", sőt, azt is, hogy az örömlányok "privát" szeretőt tartsanak, ilyen módon rontva a keresetüket.

Tulajdonképpen nem meglepő, ha azt tapasztaljuk, hogy mégoly jókora ugrást is téve előre az időben, ennek a kérdéskörnek az alapvetően közigazgatási szemléletű kezelése nem változik. A marxizmus klasszi-

kusai, elsősorban Lenin meggyőzően mutatnak rá, hogy a polgári családfogalom ellentmondásaihoz "természetes" kiegészítőként társul a hivatalosan elismert prostitúció. /A nyilvánosházakat eltiltó nemzetközi egyezményt csak 1953-ban kötötték, s még ez sem nevezhető igazán átfogónak./ Ennek a szemléletnek a hatását mutatja dr. Csemegi Károly örökbecsű alkotása az 1878. V. tc alatt becikkelyezett Büntető Törvénykönyv is. Elöljáróban megállapítja a törvény indoklása, hogy a büntett lényegét nem a szemérmetlen cselekedet, hanem a közszemérem megtámadása jelenti, mégpedig a ravaszsággal erőszakkal okozott szemérmetlen tett vagy botrány képében.

A törvényi tényállások sorából e rövid áttekintés témájához a csábitás és a kerítés szabályozása tartozik. Híven a fenti elvhez, a Csemegi-kódex a kerítésnek /s a vele rokon csábitásnak/ csupán a "legsúlyosabb, legbotrányosabb esetét" tette büntetendővé, mégpedig a következő indoklás alapján: "... részint mert a bizonyítás igen nehéz, részint, mert alig lehetne a kerítőre a bűnös cselekményt rábizonyítani anélkül, hogy a hálójába család áldozat egyuttal ne állítassék pellengérré. Általános érvénye mellett a btk közvetlenül ezzel indokolja azt is, hogy a btk 247. §-ba felvett "csábitás" büntette csak a szülő, nevelő, gyám, felügyelő személy által elkövetett kerítést rendeli büntetni.

A fenti törvényhely azonban olyan szűk térre szorította a büntetendő cselekmények körét, hogy még a leánykereskedelem is büntetlenül volt üzhető, illetve, mindössze kihágásnak /!/ minősült.

Ezen változtatott az első Büntető novella /Bn/, amikor megteremtette az egyszerű és minősített kerítés, kerítés bordélyház számára, jogtalan visszatartás bordélyházban, kerítés külföldi bordélyház részére büntethetőségének lehetőségét.

A fenti szakaszok részletes elemzését mellőzve is láthatjuk, hogy a törvény itt sem szakít azzal a ki nem mondott alapfeltevéssel, hogy itt csupán egy egyébként "társadalmilag elfogadott" intézmény kinövéseit kell lenyesegetni. Elméleti szempontból is érdekes viszont az a mód, ahogyan a büntetőjogi beavatkozás határait megszabja. Az "egyszerű kerítés" eseteiben például a kerítés elleni védelmet csak a "tisztességes nő" élvezi. Megítélésem szerint ebben a megfogalmazásban nem nehéz felismerni az örömlányokat eleve társadalmon kívülként kezelő középkori felfogást, különös tekintettel arra, hogy külön bírósági döntés illetve jogértelmezés terjesztette ki az örömlányokra az erőszakos nemi közönséssel szembeni büntetőjogi védelmet, annak ellenére, hogy a "büntett súlya a női szemérem és becsület durva megsértésében áll, s tagadhatatlan, hogy a feslett erkölcsű nőszemélyeknél a büntett e főmozzanata hiányzik".

Adós marad az indoklás azzal is, mit kell pozitíve a "tisztességes nő", mint jogi fogalom alatt érteni. A meghatározási nehézségek közül úgy vágja ki magát, hogy azt mondja: "tisztességes az a nő, akit a közfelfogás tisztességesnek tart." Bár a későbbi szakaszok során, ott, ahol az erőszakos kerítés, illetve a külföldi bordélyház számára kerítést tárgyalja a törvény, elmarad ez a megkülönböztetés; ez a fajta megkülönböztetése a büncselekmény passzív alanyainak végit ott kísért a szabályozásban.

Mindezek nyilvánvalóan töredékek, amelyek a figyelemfelkeltés alkalmi célzatával íródtak, a kutatásra anyag bőségesen található.

Dr. Morócz Emil: A döntés felelőssége a büntető bíró munkájában

A bírósági tárgyalás utolsó szakaszához érkezett: a bizonyítási eljárás befejeződött, a sértett és a tanúk sorjában elmondták, hogy a történetekből mit láttak, mit hallottak, a szakértő is előadta véleményét, megtörtént a tárgyi bizonyítékok és az ügyre vonatkozó iratok ismertetése.

Szólásra emelkedik az ügyész, aki a vádbeszédben értékeli a bizonyítékokat: a sértett és a tanúk vallomását, a szakértői véleményt, majd kitér a vádlott terhére és javára szóló körülményekre. Az elhangzottak okszerű következményeként indítványozza, hogy a bíróság a vádlott bűnösségét a vád tárgyává tett bűncselekmény elkövetésében állapítsa meg, és ezért őt huzamosabb tartamu szabadságvesztésre ítélje. Indítványt tesz a végrehajtási fokozatra és a mellékbüntetésekre, valamint arra, hogy a bíróság az ügygel kapcsolatban még milyen egyéb intézkedéseket tegyen.

Ezután a védőé a szó. A védőbeszédben maga is értékeli a bizonyítékokat a saját szemszögéből. Felépít és indokol egy olyan álláspontot, amelynek okszerű következményeként a vádlott felmentésére tesz indítványt, a maga részéről nem látva bizonyítottnak azt a tényt, hogy védenca a bűncselekményt elkövette.

Az utolsó szó joga a vádlottat illeti. Ezután a tárgyalóterem kiürül, a bíró egyedül marad.

Döntenie kell. Olyan kérdésben, amelyben előtte meggyőződéssel indokoltal két homlokegyenest ellenkező véleményt. És a döntéssel állást kell foglalnia egy ember életének, sorsának további alakulásáról.

Természetesen, nem minden tárgyaláson eredményez a bizonyítási eljárás ilyen kétélű helyzetet, mint a fentebb vázolt végkifejlet. Nagy számban akadnak egyszerű, "sima" ügyek, amelyek nem igényelnek különösebb mérlegelést tekintetben, hogy a vádlott követett-e el, és ha igen, milyen bűncselekményt. De még a legegyszerűbb ügyben is elérkezik az a pillanat, amelyben a bírónak döntenie kell az alkalmazásra kerülő jogkövetkezmény - büntetés vagy intézkedés - felől.

Ahhoz azonban, hogy a jogkövetkezmény kérdésében dönthessen, az ügyben számos apróbb-nagyobb döntést kellett hoznia korábban. Például, hogy mikor tartsa meg a tárgyalást, arra a vádiratban indítványozotta, közül milyen személyeket idézzen, kiknek a megidézése tűnik feleslegesnek, esetleg az iratok alapján szükséges-e újabb bizonyítékok felkutatása. Indokolt-e a vádlott előzetes letartóztatásának a fenntartása, vagy esetleg szabadlábra helyezését kell-e elrendelni? Van-e a vádlottnak védője, ha nincs, kötelezően előírja-e a jogszabály a védő közreműködését, ha az adott ügyre vonatkozóan nincs ilyen kötelező előírás, nem szükséges-e mégis, hogy a vádlott érdekében védő járjon el? És lehetne sorolni még azokat a kérdéseket, amelyekben a bírónak már a tárgyalás előkészítése során állást kell foglalnia. Az ilyen döntések helyességétől függ az, hogy a tárgyaláson majd rendelkezésre áll-e minden olyan adat, amely a végső döntéshez feltétlenül szükséges.

És azután következik a tárgyalás, amely ugyancsak döntések sorozatát igényli: a bizonyítási eljárás menete, a kihallgatási sorrend, a rend fenntartás kérdésében, döntés a vád és a védelem indítványáról, stb,

Mindezek során a bírónak ki kell alakítania álláspontját a vádlott bűnösségének a kérdésében, végül döntenie kell az alkalmazandó jogkövetkezményekről.

Az ítélet kihirdetésével és irásbafoglalásával sem zárul le azonban az ügyek többsége. Ezt követően kell döntenie például erre irányuló kérelem esetén a szabadságvesztés elhalasztásának, vagy a pénzbüntetés részletekben történő megfizetése engedélyezésének a kérdésében, az esetleges összbüntetésbe foglalás során az összbüntetés mértékéről vagy az elítélt kegyelmi kérvénye tárgyában. És itt is lehet még sorolni a döntést igénylő kérdéseket.

Ezért tartom a bírói hivatás legfőbb sajátosságának - nem vitatva ezt el természetesen más jogász és nem-jogász pályáktól sem - a döntést, azt, hogy ez a tevékenység egymásra épülő állásfoglalások sorozata. A büntető bíró munkájában e döntéseknek a sajátosságát az adja, hogy azok végső formájukban olyan büntetések vagy intézkedések, amelyek kisebb-nagyobb fokú beavatkozást jelentenek az emberek életébe és amelyeknek társadalmi hatása sem csekély: helyes alkalmazásuk esetén befolyást gyakorolhatnak a bűnözés alakulására.

Ebből fakad a döntés felelőssége: felelősség a társadalommal és azal az emberrel szemben, akit - valamilyen tette alapján - a bírónak meg kell ítélnie.

A büntető bíróság döntésében egy közösségi értékitélet jut kifejeződésre, a bíró sohasem csak a saját személyében dönt. Döntését egyértelműen meghatározza a társadalom - törvényekkel alátámasztott - értékítélete és befolyásolja azt a saját morális értékrendje is.

Ez a döntés a kritikák keresztüzében áll. Tudomást szerez és véleményt formál róla az ügyész és a védő hivatalból is, továbbá az eljárásban résztvevő egyéb személyek és azok közvetlen környezete; a másodfoku bíróság, egy-egy jelentősebb ügyben a szűkebb-tágabb közvélemény. És a döntésnek ki kell állnia a lelkiismeret kritikáját is. Mondhatni: a bíró legfőbb bírója a saját lelkiismerete.

A döntés kényszer is: nem hárítható át másra. A bíró nem mondhatja például egy kollégájának - leszámítva természetesen azt az esetet, ha vele szemben valamilyen, a törvényben meghatározott kizáró ok áll fenn - hogy "öregem, itt van ez az ügy, intézd el te, mert én ebben nem tudok, vagy nem merek állást foglalni". Nem egyszer előfordult már velem, hogy amikor a döntés előtt álltam, magamban azt kívántam: bárcsak ne én kaptam volna ezt az ügyet. Ilyenkor azonban már nincs visszaut: így, vagy úgy állást kell foglalni.

Igaz ugyan, hogy egy ügyben az elsőfoku bíróság döntése nem mindig a végső szó, hiszen az érdekelteknek joguk van fellebbezni. A döntést azonban nem befolyásolhatja az a sanda meggondolás, hogy ha én esetleg tévedek, majd korrigálják ezt helyettem mások.

A bírónak mindig úgy kell döntenie, mintha az ő szava lenne a végső az ügyben. Munkája csak így lehet hiteles öbmaga és azok előtt, akiket a döntés valamilyen formában érint.

MIVEL A TUDOMÁNYOS DIÁKKÖR TAGJAINAK TETEMES HÁNYADÁT ELSŐÉVES HALLGATÓK TESZIK KI, A TDK VEZETŐSÉGE UGY DÖNTÖTT, HOGY SZÁMOTOKRA UJ KÜLÖN ROVATOT INDIT, AMELYET REMÉLJÜK, TÖRTÉNELMI TÁRGYU DOLGOZATOKKAL TI FOGTOK MEGTÖLTENI.

MI SZERETETTEL VÁRUNK MINDEN MUNKÁT, LEGYEN AZ BÁRMILYEN TÉMÁJU.

TDK VEZETŐSÉG

Margitta Krisztina: Kőszeg 1532. évi ostromának két különböző leírása

1. rész

Az alábbiakban két forrást fogok összehasonlítani. Mindkettő egy eseményt dolgoz fel, Kőszeg 1532. évi ostromát. Ha ugyanaz az esemény, akkor vajon minek kell őket összehasonlítani? Ebben az évben egy ostrom folyt csak Kőszeg falai alatt, az események tehát azonosak voltak. A vizsgálat során azonban ki fog tűnni, hogy azonos eseményeket különbözőképpen irtak le. Miért történhetett ez meg? Ugyanazt másképp? Ez egy egyedülálló jelenség lenne? Mielőtt elítélnénk a két forrás szerzőjét, érdemes végiggondolni a történetírást történetét. A történetírás, illetve annak egy ősi változata szinte a beszéddel együtt született. Szájról szájra jártak a történetek az ősök tetteiről, amelyek a fuiknak is dicsőséget jelentettek. A terjedés módja azt is maga után vonta, hogy a történet minden mesélőnél egy kicsit változott. Az írásbeliség sem hozott változást, hiszen a történeteket nem egy ember és nem az esemény után rögtön írta le, vagy mondta tollba. Az írástudók egy része később az új foglalkozási ág, a történetírás szolgálatába állt. A hivatásos történetíróktól azonban szintén nem várható el, hogy pontosak legyenek leírásaikban. Hogy miért? A magyarárat kézenfekvő: nekik is élni kellett valamiből. Valamelyik fejedelem szolgálatában álltak, aki csak addig fizette őket, míg a róla írott krónikát annak vagyoni helyzete engedte meg és már csak ezért is az uralkodó osztályhoz huzott a szive. A papi írástudó réteg gyakran irt világkrónikát vagy magyar krónikát, esetleg csak a kolostor közvetlen környékének történetét. Az ő írásaikon is néhány kivétellel megtalálhatók az egyházhoz tartozás nyomai. Ezeknek a sajátos tényeknek a figyelembevételével kell minden krónikát tekinteni.

A két forrás, amelyet vizsgálni fogok, nem azonos típusu. Az egyik egy krónikából kiragadott részlet, a másik egy leírás. Istvánffy Miklós: A magyarok története című munkájának kötetében található meg az a részlet, amelyet kiválasztottam "Kőszeg ostroma; Jurisics Miklós /1532/" címmel. A másik forrás egy várostrom leírása, amelyet a kőszegi várban őriznek. Többen többféleképpen megpróbálták lefordítani és értelmezni, de az igazi fordítás, amely - egy hibától eltekintve - szöveghű, a német eredetivel együtt a Vasi Szemle 1963. évi 3. számában jelent meg a 42-48. oldalon. Ezt a fordítást vettem alapul, amely valóban a legpontosabb, épp ezért a vizsgálódás valódi alapját képezheti.

A két szerzőről

Istvánffy Miklós 1538. december 8-án, Kisasszonyfalván született. Apja nagyműveltségű nemes volt, aki maga is 12 évet Páduában töltött. Fiát először az esztergomi érsek, majd az egri püspök vette pártfogásába. Oláh, az egri püspök nem sajnálta a pénzt, fizette Istvánffy Miklós páduai öt évét és az azt követő itáliaia körutat, amelyről 1556-ban érkezett vissza. 1558-ig Zrinyi mellett próbálta magát a harci életben. 1558-tól Oláh vette maga mellé titkárnak, 1559-től pedig a kancelláriában bízták rá a jegyzői feladatot. 1563-ban előlépett kancelláriai titkárrá, 1578-ban Rudolf királyi tanácsosi rangra emelte. 1581-ben

megkapta a régvárt nádori helytartói címet. 1585-ben soproni kapitány lett. 1592-től 54 évesen részt vett a tizenöt éves háborúban. 1598-ban Erdélybe küldték követként. Küldetését megfelelően teljesítette, jutalmul megkapta a főajtónállómesteri méltóságot. Egy koholt vádakon alapuló felségsértési perben sokáig képviselte a törvényt, de az udvar erőszakkal kényszerítette ki belőle a törvénytelen ítéletet. Végül pénzt és Körmend megszerzését kérte az udvartól az ítélet megszerkesztéséért. Az udvar azonban az irat kézhezvétele után egyik kérését sem teljesítette. A per után több megaláztatás érte az udvar részéről, amelyek valószínűleg az 1606-os gutai ütésének kiváltó okai között szerepelhetnek. Ebből felgyógyult ugyan, de elvesztette beszélőképességét és jobb keze erősen reszketett. A krónika, amelyet addig írt és szerkesztett, befejezetlen maradt, hiszen további kötetek tervezését megkezdte, ám tovább sem írni, sem diktálni nem tudott. Így 34 kötetben feldolgozta az eseményeket 1603-ig, de a további 4 kötet rövid kidolgozatlan összefoglalás formájában maradt meg. A betegségéből soha többet nem épült fel, 1615. április elsején halt meg Viničén.

Treskovics Farkasról viszonylag keveset tudunk. A kőszegi hősök egyike volt a vár polgára, aki az ostromot követően néhány év elteltével írta le a többé-kevésbé leülepedett és kikristályosodott, de még elevenen élő eseményeket.

Istvánffy több, mint fél évszázaddal az események után írta le a történeteket. Nem ismerte Treskovics írását, de többen több helyen megbizonyították /Bartoniek, Fodor/, hogy Istvánffy ismerte, értékelte és feldolgozta Iovius művét, Iovius viszont krónikájának ezen részletét megírva figyelembe vette egy kőszegi harcos elbeszélését, amely mindenképpen a hiteles forrásokhoz tartozik, ha nem is objektív, de szemtanúként pontosabban tud dolgokat, mint mások, akik már csak hallottak róla. Istvánffy tehát ha Ioviust tekintette is forrásának, már akkor is "másodkézből" írta.

Az ostrom

1532-ben, 6 évvel Mohács után a török ismét háborúra indult. Észak felé, Bécs ellen. Az osztrák udvar természetesen nem érte váratlanul a hírt, mert a törökök egy évvel hamarabb elkezdték a szervezkedést és egy-két kém mindig tartózkodott a portán. Ezért Bécsujhelynél a császár nagylétszámú hadsereget gyűjtött a török útközetre. Ez a sereg nem igényelte tehát a végvárak védekező magatartását. A török had közeledtének hírére Jurisics Miklós, a kőszegi kapitány is megkapta az utasítást: hagyja el a várat és menjen Bécsujhelyre lovasaival együtt. A környező falvak lakosai azonban a várban kerestek menedéket és Jurisicsban megszólalt a lelkiismeret. Ugy döntött, hogy nem hagyja magukra a benne bizó embereket. Tudtára adta Ferdinándnak, hogy az események hatására nem tud csatlakozni a sereghez. Saját pénzén megerősítette a nemrég tűzvésznek áldozatul esett várat és katonákat fogadott. A török sereg nem akart utközben harcolni, hiszen Bécs ellen indult és bármilyen harc csak csökkentette volna esélyeit. A vonulás közben nem is volt szükség harcra, hiszen az utbaeső várak sorra megadták magukat. Kőszegről azonban ki-ki rontottak egy-egy portyára a végvári vitézek. Ez volt az az ok, amiért a törökök úgy határoztak, hogy megleckéztetik a magyarokat és összeroppantják a kőszegi várat. A törökök nem számítottak komoly ellenállásra, a biztos győzelem reményével kezdtek bele az ostromba. Egyik fő hátrányuk az volt, hogy a hosszú

utra nem vittek magukkal nehéz faltörő ágyukat, ezért a falak ostromlása nehézkes volt. Augusztus 10-én megkezdődött az ostrom és Treskovics Farkas szerint 19, az augsburgiak szerint 13, Hans Sachs szerint pedig 12 roham zajlott le a megegyezésig. A törökök ágyuk híján a falakat aláaknázással próbálták rombolni. Az aknák egy részét sikerült Forintos Mátyás tüzemesternek hatástalanítania. Ez azonban csak egy részét óvta meg a várnak. Később több helyen rést nyitottak a falon. Az ellenség ezen kívül a vár árkat is betemette, majd egy nagyobb faépítményt emelt, mint a vár. A védők ugyan felgyújtották ezt, de nem égett le, mert a törökök eloltották és újra támadtak az ostromtoronyból. A fal egy részének lerombolásával a vár védhetetlenné vált. Az utolsó ostromok egyikénél azonban az asszonyok és gyerekek felmérték helyzetüket és nagy kiáltozásba, siránkozásba kezdtek. Ezt a hangot a törökök valószínűleg nem az elkeseredettség, hanem az öröm hangjának vélték. Talán arra gondoltak, hogy megjött a felszabadító sereg és ezért soraikban fejetlenség lett urrá. Ezt a pillanatot megérezte, megértette és kihasználta Jurisics Miklós és visszaverte az ostromot. A 19 napos ostrom után mindkét fél számára nyilvánvalóvá vált, hogy a vár védhetetlen. Néhány üzenetváltás és követküldés után Jurisics Miklós és Ibrahim, akik régről ismerték egymást, tárgyalóasztalhoz ültek. Az eredmény diplomáciai remekmű volt. Jurisics egész ezüstkészletének feláldozásával "védte" várát. Megüzente Ferdinándnak a jó hirt, a törökök pedig nem vonultak be a várba, csak kitűzték a lobogójukat, így Ibrahim is jó hirt közölt a portával: a vár megadta magát. A megegyezést tehát mindkét fél részére előnyös volt, Jurisics utóbb bárói címet kapott ezért a tettéért, a vár pedig több évig adómentességet a helyreállítás meggyorsításának érdekében.

Összehasonlítás

Miután megismertük az eseményeket és szerzőiket, hasonlítsuk össze a szemelvényeket.

Már a kezdésük különböző, Treskovics címet és alcímet ad művének:

"KŐSZEG TÖRÖK OSTROMA

az 1532. év augusztus hónapjában

Az örök Isten életben tartja a

hivőket"

Istvánffy ezzel szemben a krónika fejezeteinek ad címet, ezért nem ír istenről. A fejezet címe megjelöli az eseményt, helyét és egy személyt, akiről később kiderül, hogy az események egyik legfontosabb alakítója, a vár védője és bárcsak a sorok között, de azt is megírja, hogy ezt az embert nagyra becsüli, tiszteli és méltó eszményképnek tartja.

Mint mindig, most is egy általános képet igyekszik nyújtani az eseményekről. Az első bekezdésben a török felvonulásáról ír, előrevetítve a későbbi harcokat egy fél mondattal: "... váratlanul Güns, amelyet a magyarok Kőszegnek neveznek, ostromára indította seregét."

Treskovics ugyanezeket az eseményeket írja le, de nála a történet in medias res kezdődik. A törökök augusztus 5-én megkezdték felvonulásukat. Nem írja le, hogy miért jöttek, hogyan kerültek Kőszeg falai alá, mindez számára nem érdekes, egyetlen dolgot tart fontosnak? hétfőtől csütörtökig megérkezett az egész török sereg.

Istvánffy krónikájában nemcsak arra tér ki, hogyan vonultak a törökök. A második bekezdésben pontos helyszinrajzot ad. Leírja a vár környékét és a vár történetének egy fontos momentumát: "magyar" múltját, amelyet csak egyszer szakítottak meg Mátyás korában. Ez a nemzethez való tartozás szorosságára utal. A várnak tehát közel kell állnia a magyarok szívéhez. A harmadik bekezdésben ír a címben már említett Jurisics Miklósról. Istvánffy nemcsak az események áttekintését adja, hanem ha új embert említ, rögtön családját származását is leírja. Azt teszi most is Jurisics őseit és életét sűrítve néhány sorba. A bevezetéshez még hozzá tartozik a hely pontos ismertetése, amelyet a következő bekezdés ad meg. Ezután tér rá az eseményekre.

vége az 1. résznek

MEGEMLEKEZÉS AZ ARADI VÉRTANUKRÓL

134 évvel ezelőtt áldozta életét a magyar honvédség 13 főtisztje. Az ő emléküknak adózunk Nemeskürty István "Kik érted haltak, szent Világszabadság!" című könyvének néhány sorával.

Az Arad várában fogolyként őrzött tábornoki kar sorsa rég megpecsétlődött. Egy hónapon át tartó kihallgatássorozat után, szeptember 26-án a hadbíróság meghozta ítéletét: tizenkét táboronokot és egy ezredest, összesen tizenhárom csapattestparancsnokot, illetve minisztériumi főosztályvezetőt halálra ítélték. Az ítéletet jóváhagyás végett futár vitte Haynau táborszernagyhoz.

A bírákhoz a 9. gyalogezred tisztikarán kívül beosztották még a 13., 25., 57. gyalogezred és a 3. tüzérezred néhány tisztjét. Egy magyar nevű is akadt köztük: galánthai Nagy Adolf százados. Ő is aláírta Kiss Ernő honvéd altábornagy halálos ítéletét. Az ítélet szeptember 30-án érkezett meg Haynauhoz, aki azonnal aláírta. Desewffy és Lázár kötél általi ítéletét agyonlövetésre /"por és gyoló"/ enyhítette. A kivégzést október 6-ra, a bécsi forradalom évfordulójára időzítették.

A cs.kir. hadvezetés következetesen járt el, amikor a cs.kir. hadsereg kezére került volt tisztjeiből lett honvéd tábornokokat kivégeztette.

Az irányelv a következő volt:

Minden olyan cs.kir. tiszt, aki a Habsburg-Lotharingiai uralkodóháznak a magyar trónról való letaszítása - 1849. április 14. után is a honvédseregben szolgált: halállal büntetendő. Ezek ugyanis nem hivatkozhatnak a Ferdinánd császár és király parancsára a magyar alkotmányra tett esküjükre, hiszen a magyar nemzet 1849. áprilisában számizte az uralkodóházat.

A halálos ítélet a tábornoki kar valamennyi kézre került tagján végrehajtandó; a tisztikar többi tagjai esetében, tekintettel nagy számukra, ez az ítélet kegyelem útján hosszú börtönbüntetésre változtatható.

Azokat a honvédtiszteket, akik a polgári életből jelentkeztek a honvéd hadseregbe, tehát azelőtt nem szolgáltak a cs.kir. seregben: közlegényként büntetőszázadokba kell sorozni.

Az altisztek egyéni elbírálás szerint vagy büntetőszázadokba sorozandók, vagy elbocsáthatók.

A honvéd közlegénység elvileg szabadon engedhető, de a cs.kir. sereg serezeideibe való kényszerítésük is megengedett, sőt tanácsos.

Minden egyes cs.kir. katonából lett honvédtiszt pontosan tudta ezt. Mészáros Lázár már 1848. augusztus 24-én, a pesti képviselőház ülésén, este husz órakor világosan megfogalmazta ezt:

"Midőn valamely haditiszt elhagyja a katonai szolgálatot; mielőtt az eleresztési rendeletet megkapja, kötelezi magát, hogy soha az Ausztriai-ház ellen... nem fog fegyvert emelni."

Tehát: nemcsak a ténylegesen szolgáló hivatásos tisztekre érvényes az eskü, hanem a szolgálatból elbocsátottakra is, akiket elbocsátásuk pillanatában e tárgyban részletesen kioktatnak. Ezért büntették halállal a függetlenségi harc kitörésének pillanatában szolgálaton kívüli volt cs.kir. tiszteket is, mint Desewffy Arisztideszt, Kazinczy Lajost, Nagy-Sándor Józsefet.

A Függetlenségi Nyilatkozat után is harcoló, honvédtisztté lett volt cs.kir. tisztek tehát pontosan tudták, mi vár rájuk. És ebben a tudatban vállalták, amit vállaltak! Semmilyen reményük nem lehetett, és nem volt arra az esetre, ha a szabadságharc elbukna. Kockázatuk tehát aránytalanul nagyobb volt, mint a polgári életből katonává lett honvédeké.

A hadbírótság e téren annyira következetesen járt el, hogy Gáspár András tábornokot, aki a Függetlenségi Nyilatkozat után - betegségére hivatkozva, Görgei és Klapka írásbeli jóváhagyásával - kilépett a szolgálatból: nem büntették halállal.

Emlékezhetünk Stein Miksa tábornoknak, akkor a honvéd vezérkarnál a hadművelleti osztály vezetőjének keserű szavaira, amelyeket 1849 tavaszán Debrecenben mondott:

"Magyarország bukása és a bitófa rám nézve két elválaszthatatlan dolog."

1849. szeptember 27-én, az aradi hadbírósnak ítélethozatal másnapján Leiningen tábornok, nem tudva még, miféle ítélet születik /csak arról értesült, hogy a bíróság összeült/, ezt írta sógornőjének:

"Tegnap volt a haditörvényszék ülése... csak a bírák tudják, hogy hangzik az ítélet, de... csak halálos ítélet lehet."

Egyszóval a halálos ítélet egyetlen pillanatig sem lehetett kétséges a fogságba került tábornokok és tisztek előtt.

Ez viszont fokozza áldozatvállalásuk erkölcsi jelentőségét!

Az orosz főhadiszállás tisztikara és legénységi állománya minden elkövetett, hogy a kezükre került honvédtiszteket és tábornokokat szökésre bírja. Nem vették becsületszavukat, hogy nem szöknek meg; többen barátilag a honvéd tábornokok szájába rágták, hogy nem őrzik őket, oda mennek, ahova akarnak, azt tesznek, amit akarnak. Az orosz tisztek őszinte nagybecsülést éreztek a honvéd hadsereg iránt, és fájlalták, hogy foglyaikat a cs.kir. hadbírósnak kezére kell adniuk. Leiningen például, aki közvetlenül a világosi fegyverletétel előtt

a közeli Monyorón, sógora birtokán tett rövid bucsulátogatást, és akit rokonai erőnek erejével rá akartak venni, hogy ne térjen vissza a hadifogságba, hanem meneküljön el: sírhelyét is kijelölte négy tölgyfa között, és e jelképes gesztusa után jelentkezett az oroszoknál. Az orosz tábornok őt napokon át őrizetlenül hagyta. Mikor ez se volt elég, a foglyokat naponta más-más kastélyba szállították, alig pár katona kíséretében, kocsikon és hintókon, felkínálva, hogy a kocsi vagy a hintó másfelé kanyarodjon el... A fogoly tábornokok számára diszvacsorát adtak, elszállásolásuk elsőrangban kényelmes volt.

Miért nem éltek a honvéd tábornokok ezzel a lehetőséggel?

Mert úgy gondolkodtak: ha most megszöknek: a puszta életüket hosszabbítják csak meg néhány évvel vagy évtizeddel, amíg természetes haláluk be nem következik. Hazájukért - de akár saját karrierjükért is - aligha tehetnek bármit. Kegyelemkenyéren élnének. Ezért jobb, ha a biztos kivégzés megtörténik, mert így századokra ébren tarthatják a magyar forradalom és függetlenségi háború emlékét. Kivégzésük napjára mindig emlékezni fog vagy a magyar nemzet, vagy ha az nem, hát néhány forradalmár. "Senkinek sincs nagyobb szeretete annál, mint aki életét adja övéért" - ezek Krisztus szavai az evangéliumban. Ezek a nagyszerű férfiak, akik száz csatában tették kockára életüket, s akik figgyet hánytak a halálnak: kiszámított tudatossággal vállalták vértanusorsukat.

Gróf Vécsey Károly - aki a hadbírótság előtt kénytelen volt beismerni, hogy "sajnos, a magyar nyelvet nem bírtam tökéletesen" - higgadt fölényvel oktatta ki bíráit cs. kir. kamarás voltára és az e címnek kijáró tiszteletre; "a magyar hadsereg nem volt felkelő hadsereg, mint azt önök számba adni igyekeznek" - mondotta, és kifejtette, hogy pontosan tudja, milyen ítélet vár rá, hagyják tehát abba a biráskodási komédiát.

Csaknem pontosan ugyanezt mondotta Aulich Lajos is - ő sem bírta a magyar nyelvet, amiképpen Leiningen és Pöltenbergi Pölt Ernő sem. "A lelkiismeretem tiszta, és ez felment minden önvád alól" mondotta Török Ignác, Komárom, majd a felszabadított Buda vára, majd Szeged erődítési parancsnoka, és megtagadta a részletes vallomást. Október 6-án szürkületkor elővezették Kiss Ernőt, Schweidel Józsefet, Desewffy Arisztideszt és Lázár Vilmost. Kisst és Schweidelt azért nem akasztófával büntették, mert ők nem voltak harcoló csapatok parancsnokai, Desewffynek és Lázárnak pedig "jutalma" volt ez, amiért császári és nem cári tábornok előtt tették le a fegyvert. Felsorakozott a tizenhat kivégző katona.

Kiss Ernő honvéd altábornagy ekkor így kiáltott fel:

"Szegény hazám! Isten büntesse meg hóhérait!"

Ebben a percben eldőrdült a sortűz. Három tábornok holtan hanyatlott le, Kiss Ernőt azonban nem érte halálos golyó. Ekkor saját maga vezényelt újra tüzet a tanácstalan kivégzőosztagnak; egy tiszt odalépett hozzá, és közvetlen közélről fejbe lőtte.

Ezután vezették az akasztófákhoz a többi tábornokot.

Leiningen honvéd tábornoki egyenruhában volt - megvesztegette őret, hogy ne vegye el tőle -, a többiek feketében és fehér ingben. Az akasztófákat egy épülő aradi ház gerendái közül rekvirálták el, a gerendákat ásták sebtében a földbe. A hóhér elégedetlen volt a gerendákkal: veszélyeztették a szakszerű kivégzést.

Elsőnek Pöltenbergi Pölt Ernőt akasztották fel. Az akasztófa alá menet Pöltenberg valamennyi társával kezét szorított és megcsókolta őket.

Másodiknak Török Ignác következett. Ő is elbucsuzott társaitól. Aztán Lahner, Knezich, Nagy-Sándor József; Nagy-Sándor ezt kiáltotta abban a pillanatban, amikor a kötelet nyakára tették: "Eljen a haza!" Hatodiknak Leiningent akasztották. Ő rövid beszédben tiltakozott egyes német nyelvű lapok ellene felhozott vádjaival szemben, majd az akasztófa alá lépve, így szólt:

"Isten veletek, bajtársak! Nemsokára más, igazabb bíró előtt fogunk állani!"

Aulich Lajos, majd Damjanich János következett.

Utoljára - büntetésül kellett végignéznie társai kivégzését - Vécsey Károly került sorra. Az a Vécsey, akit családja se siratott; akinek apja azt üzenté: örvend, hogy fiát kivégzik, megérdemli, miért merészelt a császár ellen lázadni; az a Vécsey, aki 1849 januárjában indultosan összeszólkkozott Damjanichcsal, és emiatt hónapokig nem is köszöntek egymásnak.

Gróf Vécsey Károly cs.kir. kamarás, dúsgazdag magyar főnemes, mosd odalépett hajdani katonabajtársa és haragosa, Damjanich János szerb születésű, bárdolatlan modoru, szegény és republikánus volt cs.kir. százados holttestéhez, letérdelt, és kezét csókolt a halottnak. Vécsey gróf ott térdel egy szerb katona holtteste előtt, és a kezét csókolja.

Az annyi hősi gesztusban gazdag szabadságharc tragikusságában is magasztos pillanata ez. Vécsey jelképnek szánta kézcsókját, és az is maradt: egy magyar főnemes szövetekezett a halálban egy félpaszst szerb katonával.

A holttesteket a mindenfajta emberi indulat iránt tökéletesen érzéketlen Ernst törzshadbíró felsőbb parancsra elrettentésül az akasztófákon hagyta, és közszemlére tétette.

E rosszindulatu intézkedésének elhibázott volta már délre kiderült: az aradi nép és a környező falvak lakossága zarándokmenetben vonult el a holttestek előtt, ezrek és ezrek hangosan imádkoztak; Arad valamennyi templomában megkondultak a harangok, a kétségbeesett Howiger várparancsnok járőrei idegesen és eredménytelenül szaladgáltak egyik utcasaroktól a másikig, egyik templomtól a másikig, hasztalan próbálva hazaterelni az akasztottakhoz zarándokló tömegeket. Az még sötétedés után is a kivégzés helyén szorongott.

TÁJOLÓ

PÁLYÁZATOK

Az Egyetemi Tudományos Diákköri Tanács pályázata

Egyetemünk 1985-ben ünnepli megalapításának 350. évfordulóját. E társadalmi és politikai szempontból egyaránt fontos esemény alkalmából pályázatot hirdetünk az Egyetem minden jelenlegi és 1980 után végzett volt hallgatója számára.

A pályázatok témája kapcsolódjék az Egyetem és tanszékeinek, karainak, intézményeinek történetéhez. Foglalkozhat tudomány- és kultúr-történeti kérdésekkel, kollégiumaink, művészeti együtteseink, ifjúsági mozgalmaink, tudományos diákköreink, gyűjteményeink történetével.

Elsősorban máshol még nem közölt elemzéseket, eredeti, önálló kutatások alapján készült tanulmányokat várunk.

A színvonalas írások megjelentetését biztosítjuk. A legjobb hármat az Egyetemi Tudományos Diákköri Tanács 6.000-3.000-2.000 forinttal díjazza.

Maximális terjedelem: 50 gépelt oldal. Beküldési határidő: 1984. május 12., az Egyetem alapítólevelének kelte.

Kérjük a szerző nevének, címének, szakjának vagy a végzés időpontjának feltüntetését.

ELTE Egyetemi Tudományos Diákköri
Tanács

Bp. V. Egyetem tér 1-3.
Tudományszervezési Osztály

Pályázat

A Magyar Jogtörténeti Tanszék és a Büntető Eljárásjogi Tanszék mellett működő diákkörök közös pályázatot hirdettek meg.

Témája: - A büntetésvégrehajtás története
- Feudális kori börtönviszonyok

Beküldési határidő: 1984. május 1.

Házi pályázat

A Magyar Jogtörténeti Tudományos Diákkör pályázatot hirdet az alábbi témában:

Boszorkányperek

Beküldési határidő: 1983. december 1.

FOLYÓIRATSZEMLE

- Magyar Ifjúság: 40. szám: Az aradi vértanúk
Élet és Tudomány: 40. szám: A lutheri reform
Kritika: 9. szám Okulni és nem letagadni /Jegyzetek a Teleki-problémáról és nem csak arról/
Állam- és Jogtudomány: 4. szám Rácz Lajos: Kincstári bevételek mint az állami tevékenység korlátai a XV. századi Magyarországon
Társadalmi Szemle: 8-9. szám Irányelvek Lukács György születésének 100. évfordulójára
Világosság: 8-9. szám: Ágh Attila: Világtörténelem és nemzeti fejlődés
Niederhauser Emil: A kelet-európai történetírás útja a mítosztól a tudományig
Galántai József: A politikai nemzet és liberális politika. Az 1868-as nemzetiségi törvény születése
Valóság: Frank Tibor: Marx Kossuth képe
Kosáry Domonkos: "Kárpát-Európa" - kutatás a Teleki Intézetben
Történelmi szemle: Pach Zsigmond Pál: Üzleti szellem és magyar nemzeti jellem
Köpeczi Béla: Rákóczi követé Rómában
Scott Eddie: Mit bizonyítanak az 1882-1913-as exportstatisztikai adatok: Magyarország valóban csak a Monarchia "élésládája" volt?
Fügedi Erik: Királyi tisztség vagy hűbér?
Audics Erzsébet: Széchenyi és Metternich
Századok: 2. szám Morávia bukása és a honfoglaló magyarok
Hegyí Klára: A török birodalom magyarországi jövedelemforrásai
Jogpolitika: Bellér Judit: Az Igazságügyi Minisztérium történetéből /1890-1899/

ÉS 37. szám

3-4. old. Hajdu János: Utószó egy előszóhoz
Egy New York-ban "Kutyaszoritó" címmel megjelent könyvhöz Csoóri Sándor irt előszót. A könyv a nemzetiségi problémát hamis oldalról közelíti meg, és ezt a véleményt próbálta költőnk zavaros ideológiájával alátámasztani. Hajdu János pontonként cáfolja meg a felvetett "problémákat" és szemléletes ellenpéldákat is hoz.

4. old. E. Fehér Pál: Hetedhét Európa
Első cikkében a zsidóprobléma egyik visszatérő "motivumát" boncolgatja Eötvös Károly segítségével. Második cikkében a Madridi Konferencia és a békeügye a főszereplő. A harmadik cikk pedig egy harmincöt éve halott reakciós orosz "gondolkodó" téves eszméinek továbbélésével foglalkozik. Jávorszky Béla finnországi jegyzete: Stundars
A skandináv államok testvéri kapcsolatán gondolkodik, azon a bizalmon, amit itt talál.
Zöldi László: Emlékek sorsa
Az erdélyi magyar kultúra sorsát próbálja bemutatni, utazásának és találkozásainak leírásával.

ÉS 38. szám

1. old.: Varjas Endre: Hosszu nyár után a hűvös
Az időjárás kapcsán a napi politikai helyzetet elemzi nagyrészt a BNV tükrében.

4. old.: Lázár István: Ami éppen az eszembe jut
Ki pályázzék igazgatónak?
Az új gazdaságirányítás, a pályázatokkal elnyerhető beosztások árnyoldalain gondolkodtat el. Javasol egy másik megoldást is a kiválasztásra, amelyet helyesebbnek talál.

5. old. Eörsi István nyugat-berlini levele: A Bruder-tüntetcsoport
Nyugat-Berlinben Bruder rendőrfőtiszt szabad idejében felvonult egy tüntetésen és felettese felismerte. Ezért kisebb beosztásba került, de rögtön pert is indított jogaiért és előző, magasabb beosztásáért. A dilemma: magánember-e a rendőrfőtiszt munkaideje után. Eörsit is foglalkoztatja, ám egy újabb kérdést is felvet: miért akar Bruder visszakerülni oda, ahonnan a tüntetőkre lövő rendőröket irányítják?
Csepeli György: A tudás almái
Az értelmiség helyzetét és problémáit elemzi.

ÉS 39. szám

3. old.: Nemere István: Levél doktor Wellsnek, Angliába
A közismert eszperantista és novellista egyik kedves "szokását" próbálja felidézni a századelő szellemi szabadfoglalkozásainak ugratását: a személycserét. A levélben természetesen a számára legizgatóbb kérdésre is rátér: a világbéke, a közös jelen és a jövő tervezésére.

4. old. E. Fehér Pál: Hetedhét Európa
Első cikkében a történelem tudósainak magatartását és feladatát elemzi, valamint a visszaemlékezések pontosságát kéri számon néhányaktól.

5. old. Tatár Imre: Szabad Nép - találkozó
Az 1945-1956 között megjelent sajtóorgánumok között a legjelentősebb a Szabad Nép volt. Ennek történetéhez szolgál adalékul a kort jellemezve a cikk.

ÉS 41. szám

1. old. Zöldi László: Hadviseltek békeüzenete
A harmincöt éven aluliak viszonyát boncolgatja a kegyetlenségekhez és a gyilkoláshoz.

3. old. Bokor Péter: Hogyan lett Mindszentyből hercegprimás?
Beszélgetés Nagy Töhötöm jezsuita páterrel.

4. old.: E. Fehér Pál: Hetedhét Európa
Első cikkében egy memoárral foglalkozik: Barcza György angliai nagykövet könyvével. Nem itéli túl érdekesnek, ujat adónak, de számunkra, akik a második világháborút nem ismerjük, nem biztos, hogy ilyen közömbös.

6. old. Papp Zsolt: Frankfurtban a helyzet változatos
Egy egyetemi megmozdulásról ír, amelynek központi témája a filozófia.

ÉS 40. szám

3. old. Kunszabó Ferenc: Ősgyep és televény
Hajdu János cikkével foglalkozik és a probléma okait keresi. Talán sajnálatos, hogy a vitatott művet az olvasók közül alig valaki ismerheti.

6. old. Kulcsár István amerikai jegyzete: Politicking
Az amerikai választási kampány különböző szinteken.

7. old. Felf.

7. old. Forró Ősz
Telefonbeszélgetés Rolf Hochuth Svájcban élő drámaíróval a nyugatnémet békemozgalomról és a kormány politikájáról.

Két levél a szerkesztőhöz

/Irodalomtört. 2. szám/

Az Irodalomtörténet idej 2. száma Benda Kálmán és Nagy László levélváltását, vitáját közli. A téma Bethlen Gábort értékelése, történelmi helye volna, de már az első sorokban kiderül, hogy egészen másról van szó. Benda ugyanis, túllépve a tudományos igényű polemikán, kétségbe vonja kollégája történetirői tisztességét.

Vitapartnere munkásságát következőképp vázolja: "Sorozatos cikkekben foglalkozott Bethlen Gáborral, I. Rákóczi Györggyel, Thököly Imrével, II. Rákóczi Ferencsel és korukkal, minden esetben azonos volt a mondanivalója: a történészek meghamisították a valóságot, ő most feltárja az eltagadott igazságot. Módszere: az egykoru adatokból azt emeli ki, ami preconcepcióját alátámasztja, amit körülfonhat erőszakolt következtetésekkel. Idézetei, hivatkozásai tömegükben elkápráztatják a nem szakembert, de egyoldalúak és korántsem mindig megbízhatóak. "Eredményei" teljesen felforgatták a magyar történelem eddigi értékrendjét. Szerinte I. Rákóczi György, mint politikus, koncepciózusabb, mint hadvezér, tehetségesebb volt Bethlen Gábornál, ahogy Thököly Imre minden vonatkozásban nagyobb volt, mint II. Rákóczi Ferenc. A lényeg számára az, hogy valami egészen újat, az eddigiekkel szögesen ellentéteset mondjon, amit azután leleplezésként találhat."

Benda áttekinti Nagy László legutóbbi tanulmányának állításait, s ezeket megcáfolandó, több forrást idéz, amelyeket történész kollégája figyelmen kívül hagyott. Ám az ő forráselemzései hemzsegek a feltevésektől, s ezeket később Nagy felhasználja ellene.

Nagy László - ha lehet - még tovább fokozza a személyeskedést: "Benda Kálmán ominózus levele, valamint tv-, rádió- és egyéb szereplései alapján méltán azt hihetné a témában kevésbé járatos személy, hogy valamiféle széles körű Bethlen-kutatás és tekintélyes publikáció áll mögötte, noha - legjobb tudomásom szerint - valójában két, Bethlennel is foglalkozó könyv recenziója és a magyar korona történetéről szóló népszerű mű 15 oldala mindössze az, ami eddig tőle Bethlen Gáborról megjelent. Ám úgy tűnik, hogy ezt a publikációs bázist elegendőnek érzi ahhoz, hogy négy Bethlen Gáborról írt monográfiám és több mint egy tucat hosszabb Bethlen-tanulmányom publikálása után kioktasson arról, hogy mi is az igazság ebben a dologban!"

Nagy azt állítja, hogy eddigi munkáit Benda Kálmán pozitívan fogadta, s ezt levélidézetekkel támasztja alá. Érthetetlennek és megmagyarázhatatlannak tartja, hogy e vélemény hirtelen ellenkezőjére változzék. Nem bocsátkozik ellenfele állításainak cáfolatába, így azt a vádat sem tagadja, amely történelmi személyiségeink átértékelése miatt érte: "Történetirői munkásságom arra irányult és irányul, hogy a még meglevő fehér foltok eltüntetésén túl harcoljak a különféle torzítások és torzulások ellen."

Bethlenről érdemben csak a forrásértelmezések összeütközésekor esik szó, mert a vitában - különösen Nagy László részéről - a személyes támadások állnak a középpontban.

E polémia jelzi azokat az indulatoktól sem mentes csatározásokat, amelyek történelmünk egy-egy jelentős alakja körül manapság zajlanak. Emellett - s ezt tartom a vita legfőbb erényének - bepillantást nyújt a forráselemzés kulisszatitkaiba. A laikus számára meglepő, de tény, hogy olykor ugyanazon dokumentumok alapján egymással homlokegyenest ellenkező következtetésekre juthatnak történészek. Ez történt itt is, s ezért oly fontos, hogy a személyeskedések szakmai vitáknak, a személyiség hitelrontása e téves nézetek tudományos cáfolatának adja át helyét. E nélkül ugyanis az efféle történész-vita a történelemszerető közvélemény helyett csak a botránykrónikák kedvelőinek szerez örömet.

/Tábori János/